

Warszawa miastem wielu kultur

Cerkiew św. Jana Klimaka

Cerkiew parafialna w dekanacie warszawskim położona na Woli w rejonie Młynowa, przy ul. Wolskiej 140, wzniesiona w latach 1902-1905 jako cerkiew dla cmentarza prawosławnego na warszawskiej Woli z inicjatywy arcybiskupa warszawskiego i nadwiślańskiego Hieronima.

Zbudowano 1903-1905 Data poświęcenia 15 października 1905 Wyznanie Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny Parafia św. Jana Klimaka w Warszawie Rodzaj cerkiew parafialna Wezwanie św. Jan Klimak Architekt Władimir Pokrowski Budulec kamień, cegła Obecnie czynna

Okoliczności budowy

Prawosławna cerkiew w obrębie cmentarza na Woli była prywatną fundacją arcybiskupa warszawskiego i nadwiślańskiego Hieronima. Miała pełnić zadania świątyni pomocniczej wobec parafialnej cerkwi Włodzimierskiej Ikony Matki Bożej, urządzonej w odebranych katolikom po powstaniu listopadowym kościele św. Wawrzyńca. Bezpośrednim jednak celem budowy było upamiętnienie zmarłego 8 sierpnia 1902 w Piatigorsku syna arcybiskupa, Iwana Iljicza Egzemplarskiego[2][4].

W 1903 arcybiskup zakupił działkę położoną przy wschodnim murze cmentarnym od ul. Wolskiej o powierzchni 1237 sążni kwadratowych. Koszt zakupu wyniósł 4275 rubli[3]. 28 czerwca 1903 w jej obrębie położony został kamień węgielny pod budowę cerkwi. Jej projekt wykonał Władimir Pokrowski[3]. Wzniesienie świątyni i otaczającego ją żelaznego płotu całkowicie sfinansował prawosławny hierarcha warszawski. Budynek był gotowy w czerwcu 1905[3], jednak jego konsekracja, również przeprowadzona przez arcybiskupa Hieronima, nastąpiła dopiero 15 października 1905.

Architektura cerkwi

Tworząc projekt cerkwi, Władimir Pokrowski wzorował się na siedemnastowiecznej architekturze sakralnej regionu rostowskiego. Wyrazisty styl ruski miał pozostawać w kontraście z wyglądem cerkwi Włodzimierskiej Ikony Matki Bożej, która zdaniem twórcy nowej świątyni zbyt wyraźnie zachowała zewnętrzne cechy katolickiej sztuki sakralnej. Budynek został wzniesiony na planie krzyża tacińskiego z kamienia, obłożonego jasną cegłą. Całość wieńczy pojedyncza cebulasta kopuła z krzyżem. Na jej wschodniej ścianie znajduje się tablica z napisem w języku rosyjskim opisująca okoliczności powstania świątyni. Wejście do cerkwi prowadzi przez wysunięty ganek, nad którym na trójkątnym tympanonie znajduje się fresk z postacią Matki Bożej. Budynek jest trójdzielny. Cerkiew posiada dwie kondygnacje, na których znajdują się niezależne od siebie pomieszczenia przystosowane do kultu prawosławnego.

W 2009 na zachodniej ścianie budynku została odsłonięta tablica ku czci wyznawców prawosławia, którzy ponieśli śmierć w czasie II wojny światowej.

Część górna

Górna część cerkwi jest poświęcona jej patronowi, św. Janowi Klimakowi. Według pierwotnego projektu była to świątynia wyjątkowo skromna na tle innych cerkwi wzniesionych przez Rosjan w Warszawie, m.in. była ona całkowicie pozbawiona fresków na ścianach. Wynikało to z przeznaczenia budynku na cerkiew cmentarną. Obecnie ściany obiektu zdołała ozdobić dekoracja malarska wykonana przez Adama Stalony-Dobrzańskiego. Ten sam artysta wykonał witraże w oknach świątyni.

Ikonostas świątyni jest dziełem Aleksandra Muraszki, który wcześniej wykonywał prace dekoratorskie w m.in. cerkwi św. Michała Archanioła w Warszawie. Ikonostas wyrzeźbiono w drewnie dębowym, trzyczęściowy, dekorowany kolumnkami w stylu neoromańskim, rozetkami i akroterionami. W pierwszym rzędzie ikon, na drzwiach diakońskich, znajduje się scena Zwiastowania i cztery wizerunki Ewangelistów. Tradycyjnie z lewej strony znalazła się ikona patrona cerkwi, zaś po obu stronach carskich wrót – wizerunki Jezusa Chrystusa i Matki Bożej. Z prawej strony zlokalizowano ikonę bł. Hieronima. Ponad carskimi wrotami umieszczono znacznie mniejszą, prostokątną ikonę Chrystusa typu Acheiropoietos. Drugi rząd ikon tworzą (od lewej) przedstawienia św. Aleksandry, św. Bazylego Wielkiego, Ostatniej Wieczerzy, św. Jana Chryzostoma i św. Mikołaja. Najwyższy rząd skomponowany został z okrągłych ikon św. Piotra, św. Pawła oraz centralnie położonej Trójcy Świętej. Powyżej ikonostasu znajdował się, już nieistniejący, napis w języku cerkiewnoślawiańskim Czaju woskriesienia mierztych (pol. Oczekuję wskreszenia umarłych). Z kolei od 1986 nad carskimi wrotami znajduje się kopia Począjowskiej Ikony Matki Bożej, napisana w Warszawie i poświęcona w ławrze Począjowskiej[7]. Po powrocie kościoła św. Wawrzyńca w ręce katolików do cerkwi św. Jana Klimaka przeniesiono dodatkowo trzy ikony, które pierwotnie znajdowały się w cerkwi Włodzimierskiej Ikony Matki Bożej.

W części ołtarzowej obiektu znajduje się ikona Zmartwychwstania Pańskiego oraz cykl ikon przedstawiających wybrane wielkie święta prawosławia. Z kolei od strony nawy, po obydwu stronach ikonostasu zlokalizowano wizerunki św. Sergiusza z Radoneża i św. Serafima z Sarowa. Po prawej stronie od ikonostasu umieszczona została Golgota oraz ikona Chrystusa Cierpiącego, napisana przez Weniamina Siemionowa. Inni święci, których wizerunki są czczone w cerkwi, to św. Andrzej Apostoł, św. Olga Kijowska, św. Włodzimierz Wielki (ikony wstawione z okazji tysiąclecia chrztu Rusi Kijowskiej) oraz przywiezione z pielgrzymek na Athos kopia Atoskiej Ikony Matki Bożej oraz podobizna św. Jana Ruskiego. Natomiast w przedsionku zawieszona została reprodukcja obrazu Kazanie Chrystusa w Łodzi[8].

Szczególną czią otaczane są ikony św. Mikołaja oraz kopia Kazańskiej Ikony Matki Bożej, umieszczona w 2001 w zdobionym kioście wykonanym przez Wojciecha Szymeę. Wizerunki te trafiły do cerkwi z inicjatywy jej fundatora Od 2003 w świątyni znajdują się również relikwie Bazylego Martysza, jednego z męczenników chełmskich i podlaskich.

Część dolna nosi wezwanie św. Eliasza i św. Hieronima, patronów fundatora świątyni[2]. Nakazał on jej urządzenie z przeznaczeniem na miejsce pochówku dla swojego syna, a w przyszłości – również dla siebie. Faktycznie, po swojej śmierci 2 listopada 1905, arcybiskup Hieronim został pochowany w wyznaczonym miejscu – przy zachodniej ścianie, gdzie znajduje się miedziana tablica jego pamięci[3]. Dolna cerkiew została jednak wyświęcona dopiero 1 listopada 1906 przez ks. P. Kallistowa, w obecności nielicznych osób, głównie krewnych zmarłego[3].

Pracami dekoratorskimi w dolnej części budynku kierował Piotr Fedders. Znajduje się tam jednorzędowy ikonostas wykonany przez Włodzimierza Inokientiewa z różowego i czarnego marmuru, sprowadzonego specjalnie na ten cel ze Szwecji. Z tego samego materiału wykonany jest ołtarz, pod którym pochowano arcybiskupa Hieronima. Ściany świątyni pokrywała polichromia autorstwa A. Korelina, który napisał również na szkle ikonę Chrystusa Pantokratora w otoczeniu apostołów. Na suficie zawieszono panikadiło. W 1979 dotychczasową dekorację ścian zastąpiły freski Jerzego Nowosielskiego Przedstawiają one wybrane sceny z historii zbawienia, zaś na wschodniej ścianie wykonany został wizerunek Matki Bożej Oranty.

Cmentarz prawosławny w Warszawie na Woli

Duchowni prawosławni

Na cmentarzu prawosławnym na Woli pochowany został szereg duchownych, którzy odegrali znaczącą rolę w historii Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego. W kwaterze sąsiadującej z cerkwią św. Jana Klimaka spoczywają wszyscy zmarli zwierzchnicy Kościoła, oprócz metropolity Makarego (Oksijuka):

- metropolita Dionizy (Waledyński)
- metropolita Tymoteusz (Szretter)
- metropolita Stefan (Rudyk)
- metropolita Bazyli (Doroszkiewicz).

Osoby świeckie między innymi

- Sokrates Starynkiewicz, p.o. obowiązki prezydenta Warszawy
- Siergiej Muchanow, prezes Dyrekcji Warszawskich Teatrów Rządowych
- Xenia Grey, śpiewaczka operetkowa
- Maria Burska-Przybora, śpiewaczka operowa
- Nicolae Radulescu, śpiewak operowy
- Sergo Kuruliszwili, poeta
- Michał Arcybaszew, pisarz i poeta
- Elżbieta Zajązkowska, malarka
- Jerzy Kozakiewicz, aktor
- Marko Bezruczko, oficer Armii Ukraińskiej Republiki Ludowej (razem z innymi oficerami i żołnierzami tej formacji)
- Dmitrij Filosofov, filozof, teoretyk "religijnego socjalizmu", literat
- Wiktor Orłowski, profesor Politechniki Warszawskiej
- Dmitrij Sokolcow, twórca Instytutu Radiotechniki w Warszawie

Cmentarz ewangelicko-reformowany w Warszawie

Niektóre znane osoby pochowane na cmentarzu ewangelicko-reformowanym

- Michał Arct (1840–1918) – księgarz, wydawca
- Karol Beyer (1817–1877) – fotograf, numizmatyk, kolekcjoner
- Jan Nieciślaw Baudouin de Courtenay (1849–1925) – językoznawca
- Jan Stanisław Bystron (1890–1962) – etnolog, folklorysta, historyk kultury
- Lucyna Ćwierczakiewiczowa (1829–1901) – autorka popularnych książek kucharskich
- Anna German (1936–1982) – piosenkarka
- Juliusz Kaden-Bandrowski (1885–1944) – pisarz, publicysta
- Jacek Karpiński (1927–2010) – konstruktor, informatyk, żołnierz Batalionu Zośka
- Tadeusz Karszo-Siedlewski (1893–1939) – przemysłowiec, senator II RP
- Janusz Kosiński (1944–2008) – dziennikarz muzyczny
- Leopold Kronenberg (1812–1878) – finansista, ziemianin
- Stanisław Kronenberg (1946–1894) – finansista
- Irena Krzywicka (1899–1994) – pisarka
- Zofia Lejmbach (1901–1995) – prof. med., działacz niepodległościowy, pierwsza kobieta Prezes Konsystorza Kościoła Ewangelicko-Reformowanego RP
- Tola Mankiewiczówna (1900–1985) – polska aktorka, piosenkarka i śpiewaczka operowa
- Bohdan Marconi (1894–1975) – konserwator obrazów
- Władysław Marconi (1848–1915) – architekt

- Kazimierz Mijal (1910–2010) – polityk, minister
- Marcei Nencki (1847–1901) – fizjolog
- Ludwik Wincenty Norblin (1836–1914) – przemysłowiec warszawski, założyciel Towarzystwa Akcyjnego "Norblin, Bracia Buch i T.Werner"
- Stanisław Prauss – konstruktor lotniczy (brat Tadeusza).
- Tadeusz Prauss – symbolicznie – pułkownik pilot, Dowódca Lotnictwa Armii Modlin, zamordowany w Katyniu (brat Stanisława).
- Adam Próchnik (1892–1942) – historyk, działacz socjalistyczny i oświatowy
- Jeremi Przybora (1915–2004) – poeta, autor, pisarz, współtwórca (wraz z Jerzym Wasowskim) telewizyjnego "Kabaretu Starszych Panów"
- Karol Sierakowski (1747–1820) – generał, profesor Szkoły Rycerskiej
- Witold Sierpiński (1927–2009) – ekonomista
- Józef Simmler (1823–1868) – malarz
- Barbara Skarga (1919–2009) – filozof
- Hanna Skarżanka (1917–1992) – aktorka
- Władysław Spasowski – (1877–1941) – filozof, pedagog
- Aniela Steinsbergowa (1896–1988) – prawnik, społecznik i tłumaczka
- Andrzej Szczypiorski (1928–2000) – pisarz, polityk
- Janusz Szpotański (1929–2001) – pisarz, szachista
- August Teodor Werner (1836–1902) – złotnik, przemysłowiec, współzałożyciel Tow. Akc. Fabryk Metalowych "Norblin, Bracia Buch i T.Werner" w Warszawie
- Karol Fryderyk Woyda (1771–1845) – prezydent Warszawy
- Monika Żeromska (1913–2001) – polska pisarka, malarka, córka Stefana Żeromskiego
- Stefan Żeromski (1864–1925) – prozaik, dramatopisarz, publicysta
- Wanda Żółkiewska (1909 lub 1912 - 1989) - pisarka
- Na tym cmentarzu spoczywają też wyznawcy kościoła anglikańskiego.

Kościół Św. Trójcy w Warszawie – ewangelicko-augsburski

Kościół św. Trójcy w Warszawie jest głównym kościołem parafii św. Trójcy w Warszawie. Budynek kościoła (pl. Małachowskiego 1) mierzy 58 m, a średnica rotundy wynosi 33,4 m.

W latach 1906–1951 parafia prowadziła męskie Gimnazjum im. Mikołaja Reya i od 1925 żeńskie Gimnazjum im. Królowej Anny Wazówny.

Kościół Świętej Trójcy Wyznanie Kościół Ewangelicko-Augsburski w RP Diecezja warszawska Kościół św. Trójcy w Warszawie.

Wiernych ok. 2000 wiernych Filie parafii Kościół Filialny Warszawa-Włochy w Warszawie. Kaplica – filiał w Ewangelickim Ośrodku Diakonii "Tabita" w Konstancinie-Jeziornie Proboszcz ks. Piotr Gaś

Synagoga im. Małżonków Nożyków w Warszawie

Synagoga im. Zalmana i Rywki Małżonków Nożyków w Warszawie – jedyna czynna przedwojenna synagoga w Warszawie, która przetrwała II wojnę światową, znajdująca się przy ulicy Twardej 6.

Jest główną synagogą Gminy Wyznaniowej Żydowskiej w Warszawie oraz synagogą, w której urzęduje Naczelny Rabin Polski Michael Schudrich.

Nabożeństwa odbywają się w niej codziennie. W każde święto, podczas którego odmawia się izkor, cały czas rozbrzmiewają modlitwy – wedle życzenia fundatorów – wspominające zmarłych Rywkę i Zalmana Nożyków.

Data budowy 1898-1902 Data zniszczenia II wojna światowa Tradycja ortodoksyjna Architekt Leonard Marconi.

Ulica Prózna

Około 160 metrów długości, jednokierunkowa, leżąca w Śródmieściu, ciągnąca się od Zielnej do placu Grzybowskiego. Jest jedyną obustronnie ocalałą ulicą z warszawskiego getta.

Corocznie od 2004 roku na Próznej i placu Grzybowskim odbywa się Festiwal Kultury Żydowskiej – Warszawa Singera.

Obecnie właścicielem kamienic przy Próznej nr 7 i nr 9 jest austriacka firma deweloperska Warimpex. Początkowo zamierzała połączyć oba domy i urządzić w nich pięciogwiazdkowy hotel Le Palais z 79 pokojami, jednak w 2010 roku wystąpiła o pozwolenie na renowację i przebudowę tychże kamienic na biurowiec.

Pomnik Bohaterów Getta w Warszawie

Pomnik Bohaterów Getta w Warszawie to pomnik poświęcony bohaterom getta warszawskiego na miejscu pierwszego starcia bojówek żydowskich z hitlerowcami w czasie powstania w getcie w 1943. Miało to miejsce na placu pomiędzy ulicami Anielewicza, Karmelicką, Lewartowskiego i Zamenhofa. Dziś jest to pl. Bohaterów Getta.

Historia miejsca

Przed wojną na środku obecnego placu stały zabudowania Koszar Artylerii Konnej, tzw. koszary wołyńskie, zbudowane w latach 1784-1788. Od zaborów do czasów II wojny światowej mieściło się tam więzienie wojskowe. W czasie wojny w budynkach tych swoją ostatnią siedzibę miał Judenrat warszawskiego getta.

W lipcu 1946 utworzono Komisję Budowy Pomnika, w skład której weszli: Adolf Berman, Icchak Cukierman i Bernard Falk. Wykonanie projektu zlecono rzeźbiarzowi Natanowi Rappaportowi. Prace rozpoczęto w 1947. Budowę prowadziła firma budowlana Mariana Pliszczyńskiego. Firma "inż J. Fedorowicz" wykonała prace kamieniarskie, a odlewem rzeźby zajęła się paryska gisernia Eugene Didier'a.

Odsłonięcie nastąpiło 19 kwietnia 1948 w piątą rocznicę wybuchu powstania w getcie warszawskim. Wybudowano go za pieniądze pochodzące ze składek organizacji żydowskich.

Pomnik znalazł się w mediach całego świata w grudniu 1970, kiedy to kanclerz RFN Willy Brandt po złożeniu wieńca ukląkł na schodach pomnika, by wyrazić żal za zbrodnie popełnione w imieniu narodu niemieckiego na narodzie żydowskim. Wydarzenie to upamiętnia tablica znajdująca się na skwerze Willy Brandta u zbiegu ulic Karmelickiej i Lewartowskiego.

Obecnie rozpoczęto budowę Muzeum Historii Żydów Polskich według projektu fińskich architektów naprzeciwko pomnika.

Pomnik Bohaterów Getta wybudowany w 1948

Bunkier Anielewicza w Warszawie

Bunkier Anielewicza był to schron ("bunkier") położony przy ulicy Miłej 18 na warszawskim osiedlu Muranów, w którym ukrywali się, a następnie zginęli bohaterowie i przywódca powstania w getcie warszawskim, między innymi dowodzący powstaniem Mordechaj Anielewicz. 8 maja 1943 r., otoczony przez Niemców, popełnił samobójstwo wraz z żoną Mirą i kilkudziesięcioma innymi powstańcami. Po wojnie, Dawid Ben Gurion nazwał to wydarzenie "Masadą w Warszawie".

Dziś w miejscu bunkra znajduje się pomnik Anielewicza (tak zwany Kopiec Anielewicza). Na Muranowie znajduje się również ulica nazwana imieniem Mordechaja Anielewicza (przedwojenna ul. Gęsia).

Żydzi ładowani do wagonów na *Umschlagplatz*.

Pomnik na *Umschlagplatz*

Warszawski Umschlagplatz

Pomnik w miejscu bunkra

Warszawski Umschlagplatz (niem. plac załadunku) miejsce związane z holokaustem w getcie warszawskim, z którego Niemcy deportowali Żydów do obozu zagłady w Treblince.

Transporty ludzi ładowanych do towarowych wagonów kolejowych zaczęły się 22 lipca 1942. W niektóre dni wywożono nawet 10 tys. Żydów z getta. Ocenia się, że łącznie wywieziono około 320 tys. ludzi, którzy potem zginęli w komorach gazowych Treblinki. Niektóre źródła opisują to jako największą zagładę jednej społeczności podczas II wojny światowej. Deportacje zakończyły się 12 września 1942.

Plac powstał w części nieistniejącego obecnie dworca towarowego Warszawa Gdańska. Zachodnia część dworca, przylegająca bezpośrednio do getta została wydzielona drewnianym płotem, a później murem. Budowle kolejowe, rampy, były schronisko dla bezdomnych, szpital i inne budynki znajdujące na tym terenie zostały przystosowane jako miejsce do załadunku i selekcji więźniów. W tym czasie reszta dworca towarowego pełniła funkcje zaopatrzeniowe dla reszty miasta.

Dla upamiętnienia w 1988 powstał pomnik Umschlagplatz przedstawiający otwarty wagon towarowy. Pomnik zaprojektowali i wykonali architekt Hanna Szmalenberg i rzeźbiarz Władysław Klamerus.

Cmentarz Karaimski w Warszawie

Cmentarz Karaimski w Warszawie przy ul. Redutowej to jedyna na terenie obecnej Polski nekropolia karaimska. Jej historia sięga ostatniej dekady XIX wieku.

W tamtych czasach nie było wprawdzie stałego skupiska Karaimów w Warszawie, lecz do miasta przybywało w interesach wielu karaimskich kupców tytoniowych, którzy często zabawiali tu dłużej, a niekiedy, trapieni chorobami, zegnali się tu, z dala od swych stron rodzinnych, z żywotem doczesnym. Tak powstała konieczność stworzenia miejsca pochówku dla członków społeczności, która wprawdzie bardzo nielicznie, lecz stale była reprezentowana na terenie Warszawy

KOŚCIÓŁ STAROKATOLICKI MARIAWTÓW

PARAFIA P.W. MATKI BOSKIEJ NIEUSTAJĄCEJ POMOCY W WARSZAWIE

Nowy kościół przy ul. Wolskiej

Za pieniądze saudyjskiego sponsora warszawscy muzułmanie zbudują w stolicy meczet. Świątynia ma być miejsce kultu i promocji islamskiej kultury.

Jak pisze Gazeta Wyborcza meczet powstaje niedaleko ronda Zesłańców Syberyjskich. Nad 12-metrową bryłą meczetu górować będzie 18-metrowa wieża minaretu. W budynku znajdują się sala modlitwy, biblioteka z salą multimedialną i galeria sztuki. Gotowa jest już część podziemna i wylane ściany parteru. Całość ma być gotowy jesienią.

Muzułmański Cmentarz Tatarski

Muzułmański Cmentarz Tatarski – zabytkowy cmentarz przy ulicy Tatarskiej 8 w Warszawie w dzielnicy Wola.

Historia

Muzułmański Cmentarz Tatarski został założony w roku 1867 po zamknięciu Muzułmańskiego Cmentarza Kaukaskiego na ul. Młynarskiej, z inicjatywy warszawskiego mułły Seifetdina Chosianowa Sinnajewa.

Jest on miejscem spoczynku Polskich Tatarów, głównie wywodzących się z obszaru Wielkiego Księstwa Litewskiego. Pochowani tu są również wyznawcy Islamu różnych narodowości, a obiekt znajduje się pod opieką Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Został zniszczony przez Niemców podczas II wojny światowej (w 1942 na teren cmentarza miały wjechać niemieckie czołgi kryjąc się przed radzieckim nalotem, w 1944 w rejonie Powązek trwały zacięte walki w czasie powstania warszawskiego).

Na cmentarzu wyróżnia się nagrobek w kształcie minaretu z szarego kamienia należący do Abduła Halika Usmi, zmarłego w wieku 29 lat dnia 13 marca 1932. W latach 60. grób ten odwiedziła aktorka Jadwiga Smosarska i złożyła na nim wiązanek kwiatów. Podobno Halik Usmi był wielbicielem aktorki, porzucił dla niej narzeczoną (muzułmankę), a nieodwzajemniona miłość zakończyła się samobójczym strzałem.

Brama na cmentarz

